

ZAMANI BİLMEK, ZAMANI YAŞAYABİLMEK.

Biz insana bahşedilmiş zenginlik salise, saniye, dakika, saat, gün, hafta, ay, yıl, hayat ve ömür. Birçoğumuzun farkında olmadığı, geleceğe baktığımızda çok gibi gördüğümüz, geçmişi düşündüğümüzde kaybettiğimizi anladığımız en kıymetli hazinemiz, belki de birbirimizden kıskanamayacağımız tek şey, hepimize eşit verilmiş 24 saatiyle “zaman”.

Şimdi, şu an zamandan bahsedebiliyorsak, yazılanları okuyabiliyorsak yaşıyoruz demektir. Yaşamak, var olmaktır, harekettir, davranıştır, nefes almaktır. Zaman, düşündüğümüz, hayal ettiğimiz, karşılaştığımız olaylara tepki verebildiğimiz, beden ve ruhen ortaya koyduğumuz davranışların, olayların seyir alanıdır. Bu seyir alanı, bize göre yani bizlerin aldığı eğitime, yetişme şartlarına, ahlakına, hayata bakış açısına, sabrına ve karşılaştığı olaylara, verdiği tepkilere göre anlam kazanır, genişler ve daralır.

Zaman için bunları ifade ederken kitaplar nasıl tarif ediyor birde onlara göz atalım. Türk Dil Kurumu web sitesinin Büyük Türkçe Sözlük sayfasında zaman; “*Bir işin, bir oluşun içinde geçtiği, geçeceği veya geçmekte olduğu süre, vakit.*” olarak tanımlanırken, Benjamin Franklin zamanı “*Hayatın Kendisidir.*” Emmanuel Kant ise “*Zaman, sessiz bir testeredir.*”Sözleriyle ifade ediyor.

Zaman mefhumu üzerine en hassas yaklaşımı İslam dini göstermiştir. Şöyle ki, İslam'ın şartlarından namaz, oruç, zekât ve hac zaman (vakit) üzerinedir. Dünya ve Ay'ın hareketlerini ulvi bir düzende tesis ederek, mevsimlerle on iki ayı, gece ve gündüzle yirmi dört saati insana bahşeden Cenabı Hak, Ay'ın hareketini de muntazam ayarlamak suretiyle yılı 354 gün olarak halk ederek adaletini göstermiş ve Kuran-ı Keriminde asr (zaman) üzerine yemin etmiştir. (Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın ismiyle) **“Yemin olsun ki asra, İnsan kuşkusuz hüsrandır. (ziyandadır) Ancak iman edip, salih ameller işleyenler ve birbirlerine hep hakkı ve sabrı tavsiye edenler müstesna.”** (Asr Suresi 103)

Rabbimiz Kuranı Keriminde ayların sayısını şu kelimayla buyurmuştur, (Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın ismiyle) **“Doğrusu, ayların sayısı Allah yanında, gökleri, yeri yarattığı günkü Allah yazısında on iki aydır; bunlardan dördü haram olanlardır. Bu, işte en sağlam, en doğru dindir.** (Tevbe, 9/36)365 gün olan Güneş Takvimi ile 354 gün olan Ay Takvimi arasında bulunan 11 günlük farkla bu yaz tutulan oruç sonraki yıl 11 gün geri gelerek 33 yılın sonunda yine aynı tarihe yaz dönemine gelmektedir. Cenabı hak vakit üzerindeki bu tasarrufu ile zaman ve adaleti insan hayatı için adalet misali olsun diye birlikte tezahür ettirmiştir. Cenab-ı Hak 24 saati (günü) yaratmasındaki esrarı Nebe suresinde, **“Ve uykunuzu bir ‘sübat’ (dinlenme) yaptık, geceyi bir elbise yaptık ve gündüzü bir geçim zamanı yaptık.”** (Nebe 8-10) buyurmaktadır.

Ay Takvimindeki ölçüyü Rabbimiz Bakara suresinde, (Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın ismiyle) **“Sana hilallerden soruyorlar, De ki: Onlar, insanlar için de hac için de vakit ölçüleridir.”**(Bakara, 2/189) ayetiyle anlatmaktadır. Vakit Müslüman için bir ölçüdür. Müslüman bu ölçüyle hareket ederek bir sonraki ibadet ve çalışma saatini değerlendirmek için zamanla yarış halinde olmalıdır. Bu özellikleriyle İslam bir vakit dinidir.

Zaman, hayat insana bahsedilmiş en kıymetli hazinedir. Zamanı ciddiye almak yaratılış sırrını ciddiye almaktır. Hayatı ciddiye alanlar ve kıymetini bilenler çeşitli ikramlara mazhar olurlar. İbn Abbâs (R.A)'dan, rivayet edildiğine göre Rasûlullah (S.A.V) **“İki nimet vardır ki; insanların çoğu o hususlarda aldanmışlardır. Onlar sıhhat ve boş vakittir.”** (Buhârî) hadisiyle biz inananları sağlığımız ve zamanı değerlendirme konusunda uyarmaktadır.

Zaman kendisini dikkate almayanları, hayatı boşa tüketenleri affetmez, onlar hem bu dünya da hem de ahirette cezalarını çekerler. Ebû Berze Nadle İbni Ubeyd el-Eslemî (R.A)'dan, rivayette, **“Hiçbir kul, kıyamet gününde, ömrünü nerede tükettiğinden, ilmiyle ne gibi işler yaptığından, malını nereden kazanıp nerede harcadığından, vücudunu nerede yıprattığından sorulmadıkça bulunduğu yerden kıpırdamaz.”** (Tirmizî) hadisiyle Rasûlullah (S.A.V)'in mübarek ikazlarıyla ömrün, vaktin hesabının sorulacağını bildirmektedir.

Yazılanlardan maksat zaman konusunda idrak düzeyinin artırılmasıdır. Zamanı yaşayabilmek için okumakla yetinmemek, bilginin fiile, hayalin hakikate dönüşmesi için söze ve kişiye tesir kazandıran, davranışlar ve uygulamalarda bulunulması gereklidir. Geleceğin Büyük Türkiye'sini zamanı değerlendirebilen, bilgi toplumuna ulaşan ve bilgisini tatbik eden nesiller yükseltecektir.

Gelecek nesillerin zamanı değerlendirerek yaşayabilmesi ve bugün kazandığı olumlu alışkanlıkları devam ettirebilmeleri ile mümkün olacaktır. Zaman konusunda olumlu alışkanlıkların kazanılması ise ancak aile, arkadaş ve eğitim ortamında sağlanabilir.

Kesintisiz hareket halinde olan zamanı değerlendirebilmek için insan zaman içinde yaptığı davranışların farkında olması ve kendisini bilmesi gerekir. Kendini ve zamanı bilmeyi, zaman hakkında kendimize sorular sorup bu soruları samimi cevaplar vererek öğrenebiliriz.

Kendimize neler sorabiliriz?

- Ne zaman yatıyorum? Hangi saatte kalkıyorum?
- Günü (24 saati) saati nasıl değerlendiriyorum?
- Her gün yaptığım işler neler?
- Her gün yaptığım işleri önem sırasıyla mı yapıyorum?
- Gün içinde ne kadar süreyi boşa harcıyorum?
- Zaman kaybettiren meşguliyetlerim ne?
- Kaybettiğim zamanlarım için ne kadar pişmanım?
- Zamanımı nasıl kazanabilirim?
- Zamanla aram nasıl?
- Daha iyi kul, daha iyi anne-baba, evlat, öğretmen, öğrenci olmak için kendime ne kadar zaman ayırıyorum?
- Olaylara kapılıp giden bir hayatımız mı var, yoksa olayları yöneten irademiz mi var!
- Bu sorulara cevap vermeyi zamana mı bırakmalıyım, irademe mi?
-

Gibi soruları kendimize hemen sormalı ve net cevaplar almalıyız. Zaman konusunu değerlendirmek zamana bırakılmaz, yapılamayacak kadar zor olan işlerde ise elimizden geleni ortaya koyar, Allaha tevekkül eder, önlemler alır ve ilahi takdire havale ederiz.

Yaşadığımız olaylar ya da yaptığımız işler, kolay olmasından zorluğuna, huzur ve rahatlık içinde veya baskı altında verdiğimiz tepkiler sonucunda her birinin

farklı olması, kaynağı ruhi olan düşünce ve duygularda zamanın farklı hissedilmesine sebep olur.

Zamanın farklı hissedilmesi insan üzerinde ruhen ve bedenen etkiler ortaya koyar, kimi zaman, zaman geçmesin, bu anlar bitmesin diye dua ederken, kimi zaman da dakikaların üzerine saatler, günler veya haftalar biner ve zamanı hiç geçmeyecekmiş gibi hissederiz.

Yazar Yaşar değirmenci, “*Zaman ve Değerlendirmesi*” adlı kitabında zaman çeşitlerini, objektif zaman, sübjektif zaman, iktisatta zaman, işletmede zaman ve sosyolojik açıdan zaman olarak beş bölüme ayırmıştır. Zamanı olaylara göre anlamlandırmak üçe, beşe bölmek yerine, saat ve takvim üzerinden saati, günü takip etmek için kullandığımız, görebildiğimiz ve ölçebildiğimiz “**Objektif Zaman**,” diğeri ise his ve duygularımızla yaşadığımız “**Sübjektif Zaman**” olarak iki ana bölümde incelemenin yeterli olacağı kanaatindeyim. İslam büyüklerinden Abdulkadir Geylani Hazretleri, “*Dünya üç gündür dün, bugün, yarın... Dün geçti. Yarının geleceği belli değil. Öyle ise bugünün kıymetini bil.*” Sözüyle zamanı dün, bugün ve yarın olarak üçe ayırmış ve günü, zamanı değerlendirmeyi tavsiye etmiştir.

Yine İslam büyüklerinden İmam-ı Gazali Hazretleri “*Ölüm ve Ötesi*” isimli eserinde insanların pişmanlığındaki iradeye üç şeyle ilgi kurmuştur.

1. *Hal ile (şimdiki zamanla)*
2. *Mazi ile (geçmiş zamanla)*
3. *İstikbâlle (Gelecek zamanla)*

Haldeki irade şudur,

1. *Bütün günahları bırakmak (Yani geçmişte işlediği günahları bıraktığını bildirmek).*
2. *Farz olan şeylerle meşgul olmak*

İstikbâldeki irade de şudur,

1. *Azim gösterip ömrünün sonuna kadar sabrelemek.*
2. *Zahirde ve bâtında hiç bir zaman günaha girmemeğe, mâsiyet işlememeğe çalışmak.*
3. *Farzlarda kusur işlememeğe, Hak Teâlâ ile sağlam olarak antlaşmak.*

Geçmişteki irade de şudur,

Geçmişe bakıp insanın kendi üzerine kalan kayıp haklarla ilgili olmasıdır. Ama bunlar Hak Teâlâ'nın haklarından veya kulların hakkında olabilir. Bunları

bilmek ve gereğini yerine getirmek gerekir.” İfadesiyle dünü, bugünü ve yarını değerlendirmenin yollarından bahsederken, zamanla ilgili nasihatini söylemiştir. İmam-ı Gazali Hazretlerinin bu güzel nasihatinden sonra, Şahı Nakşibend Hazretlerinin “Geceleri uykıyla kısaltma, gündüzleri günahla karartma.” İkazına değinmeden geçemeyeceğim.

Zaman savaşçısı olarak adlandırılan Yazar Steve CHANDLER’in Zaman Savaşçısı Olabilmek İçin Erteleme isimli kitabında zaman savaşçısı olmak için ilk yapılacak şeyi, “*Zaman savaşçısı rolünü kabullendiğimde, ilk yapacağım şey ruhumu canlı tutmak olacaktır.*” Sözüyle ruhu canlı tutmaya bağlamıştır. Şairlerimizden Ahmet Hamdi TANPINAR,

*Ben zamanı gördüm,
İçimde ve dışımda sessiz çalışıyordu,
Bir mezar böyle kazılırdı ancak,
Yıldırımsız ve baltasız,
Bir orman böyle devrildi!*

Derken, zamanın bizler farkında olmadan sessizce akıp gittiğini ve bir ömrün böylece nihayete erdiğini ifade etmekte ve zamanı fark etmemiz gerektiğini hatırlatmaktadır.

Cahit Sıtkı TARANCI şiirinde,

*Ve böylece bu ömür, bu ömür her dakika,
Bir buz parçası gibi kendinden eriyecek.
Semada yıldızlardan, yerde kurtlardan başka,
Yaşayıp öldüğümü kimseler bilmeyecek!*

Mısralarıyla, hayatın buz parçası gibi eridiğini, bitmeden hayata, bilinmek için iz bırakmamız gerektiğine dikkat çekmektedir.

Zaman hakkındaki bunca güzel sözden sonra, zamanın farkına varıp, hayatımız sona ermeden ruhumuzu canlı tutarak, ömür bitse dahi eserlerle yaşamaya devam etmek ve zamanı yaşayabilmek için neler yapabilirim? Sorusunu, kendinize sorduğunuzu duyar gibiyim.

Zamanı değerlendirebilmek maksadıyla birçok teknik geliştirilmiştir. Bu tekniklerden bir kaçını birlikte değerlendirelim ve yukarıda kendimize sorduğumuz soruyu birlikte cevaplayalım. İnsan için en kıymetli sermayelerden biri olan ve azami değerlendirilmesi gereken zaman, iki türlü elimizden, irademizden kayıp gitmektedir. Bunlardan birincisi, bizden kaynaklanan sebeplerle, ikincisi ise bizim dışımızdaki olay veya şahıslardan kaynaklanan sebeplerle.

Bizden Kaynaklanan Sebepler,
Zamanın deęerini bilememek,

Zamanı planlamamak,

Zamanı kullanamamak,

Etkili işler yerine boş işlerle uęrařmak,

Alıř veriř merkezlerinde dolařmak,

Aşırı mükemmeliyetçi olmak,

Anlamsız ve boş alışkanlıklar kazanmak,

Telefonla meşgul olmak,

TV ile meşgul olmak,

Hayır diyememek,

Oyalanmak,

Ertelemek, (Erteleme alışkanlığını sebepleri olarak, işleri sumen altı yapmak, ‘erteleme çekmecesi’ bahane bulmak, tembellik, kaygı ve korku, hazır olamama, bilememek, yeter demek, istememek, tepkili olmak, inat etmek, kararsızlık, acemilik ve prtelâş sahibi olmak olarak sıralayabiliriz.)

Bizim Dışımızdaki Olay Veya Şahıslardan Kaynaklanan Sebepler,
Gelen telefonlar,

Uzun süre kalan misafirler,

Gelen mesajlar ve e-postalar,

Gereksiz emir ve talimatlar,

Yolda geçen zamanlar,

Sistem sorunları,

Toplantılar,

Vs,

Bizden kaynaklanan sebepler ve bizim dışımızdaki olay veya şahıslardan kaynaklanan sebeplerle kaybedeceğimiz zamanı satın almak elimizde, tek bir şeye ihtiyacımız var, irademizi kullanmak. İrademiz, akıp giden zaman deresinden ne kadar su alacağına karar verdiğinde, ilk işimiz zamanı planlamak ve verimlilik saatlerimizi azami değerlendirmek olmalıdır. Birçok akademisyenin, eğitmenin anlattığı gibi zamanı yönetmek insanın elinde değildir. İnsan ancak zaman içindeki davranışlarını düşünce ve duygularını yöneterek zamanı yaşayabilir.

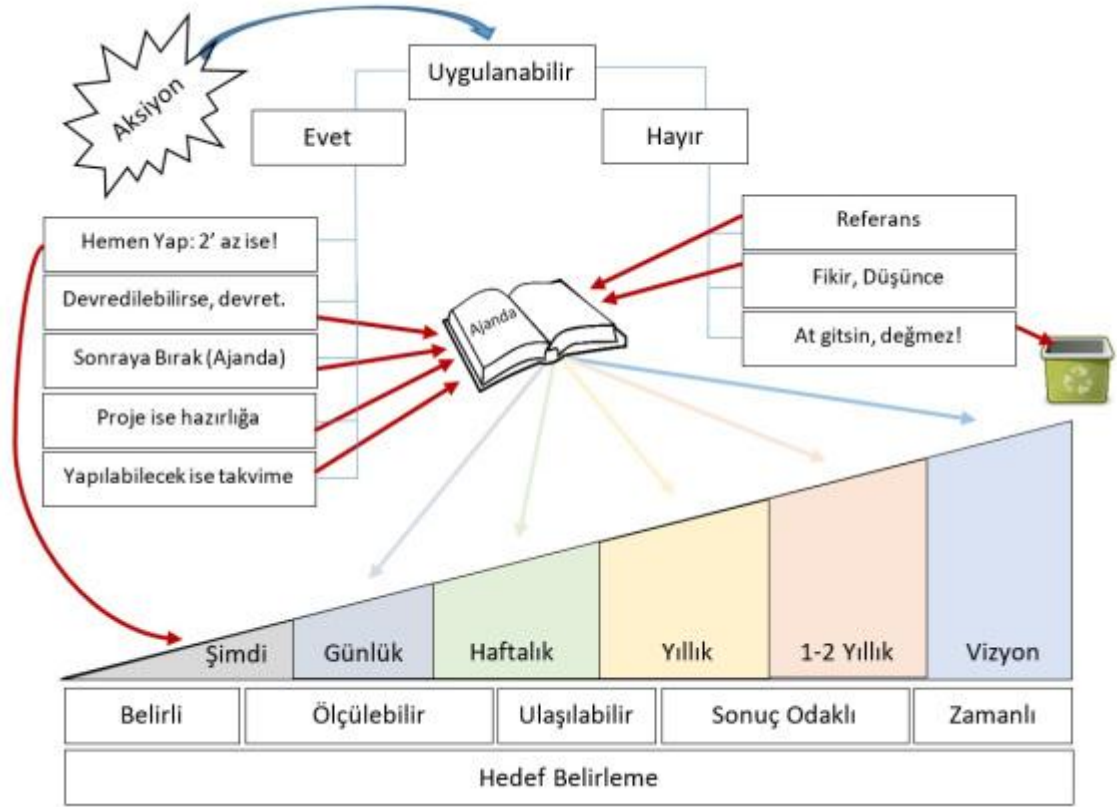
Zamanı yaşayabilmek, faaliyetler zincirinde boğulmadan, planla, (Bir günü bitirmeden, ‘planlamadan’ o güne başlamayın) sırayla, sürekli ve planladığımız saat kadar her zaman yapmamız, verimli bir döngü içinde, özel bir sistem kurarak, doğru işleri planlanmış doğru zamanlarda, aktif ve etkili olarak, işin en az % 80’ine ulaşarak icra etmek gereklidir. İcra sürecinde farklı aktif uğraşlarla vakti kazanırken dinlenmeyi ve kendimizi denetlemeyi de ihmal etmemelidir. Zaman tüm icraatların şahididir ki, bu özelliği ile özel bir saygıyı ve hürmeti de hak eder.

ZAMANI DEĞERLENDİRME YÖNTEMLERİ

Getting Thing Done (GTD Metodu, üretkenlik metodu)

Kişisel üretkenlik uzmanı, yazar David ALLEN’in “Getting Thing Done” Türkçesi “İş Bitirici Stressiz Üretkenlik Sanatı” isimli kitabında kısaca “GTD

Metodu” veya “üretkenlik metodu” olarak adlandırabileceğimiz metod ile zamanı değerlendirme konusunda uygulanabilir altı basamaklı bir yöntem sunmaktadır. Bu yöntemleri tek tek anlatmak yerine daha hızlı uygulayabileceğimiz stratejik bir model olarak sunmak istiyorum.

Üretkenlik Metodu

G

Eisenhower Matrisi

Uluslararası en çok satan kitaplar arasında olan “Stratejik Karar Kitabı’nda Amerika Birleşik Devletleri Başkanı D. Eisenhower’ın zaman yönetimi konusunda bir uzman olduğundan ve “yapılması gerekeni, tam olması gerektiği gibi ve olması gereken zamanda yapabilen biriydi” olarak bahsedilir.

Ayrıca kitapta “Önümüze nasıl bir iş gelirse gelsin, işe Eisenhower metodunu kullanarak (modele bakın) onu bölümlere ayırarak başlayın ve sonra nasıl ilerleyeceğinize karar verin.” Ve “ Kendinize sorun: Ne zaman aciliyet kazanmadan önemli işlerle ilgilenme fırsatım olacak? Bu stratejik, uzun vadeli kararlar alma alanıdır.” İfadeleriyle kullanımı ve anlaşılması kolay metoda yönlendirmektedir.

Eisenhower Matrisi Modeli

Pomodoro Tekniği

Avrupa'da öğrenciler arasında en çok bilinen zaman yönetimi tekniklerinden biridir Pomodoro tekniği. Pomodoro öğrenciler, araştırmacılar ve memurların zamanı daha fazla yorulmadan, sıkılmadan verimli değerlendirebilmek için kullanılabilecek zamanlama tekniğidir.

Meslek Hocam isimli web sitesinde Pomodoro tekniği hakkında "1980'li yıllarda Francesco Cirillo adlı bir öğrenci zamanını verimli geçirmediğinin farkına varır ve bir çözüm aramak için düşünür ve o vakitte mutfakta olduğu için mutfak zamanlayıcısı ile yapacağı işleri bölüm bölüm zamanlamayı aklına getirir. Bu temel mantık üzerine oturtulan tekniğini geliştirir ve her 25 dakikada 5 dakika dinlenme şeklinde periyotlar oluşturur ve her 30 dakikalık periyota bir Pomodoro der. Bu yöntemden verim alınca da herkesle bu yönetimi paylaşır ve günümüze kadar gelir. Ayrıca mutfakta kullandığı kronometre domatese benzediği için İtalyanca domates anlamına gelen Pomodora ismini kullanır." Bilgileri ile birlikte uygulama tekniği de paylaşılmaktadır.

ZAMANI DEĞERLENDİRME YÖNTEMLERİ NASIL UYGULANMALI

Jennifer JAMES “*Yeni Çağın Liderlik Becerileri Gelecek Zamanda Düşünmek*” isimli kitabındaki tüm konu başlıkları zaman değerlendirme yöntemlerinin uygulanması hakkında fikir vermektedir. Her şeyden önce hayata “*Yeni bir gözle bakmak*”, gereklidir. “*Geleceği tanımak*” zamanın siyasetine vakıf olmaktır.

“*Mit ve sembollerin gücünü kullanmak*” inanç ve değerlerden alacağınız gücün işaretleridir. “*Yanıt verme süresini hızlandırmak*” hemen yapmamız gerekenlerde ustalaşmamız demektir. Geçmişten ders almak maksadıyla “*Geleceği bilmek için geçmişi anlamak*” şarttır. Elimizde bulunan kaynakları “*Daha fazlasını ya da aزیyla daha fazlasını yapmak*” için kullanmak gerekir. İlerleyen zaman içinde düşünme ve aklı kullanma da kazanılan “*Aklın yeni biçimlerinde ustalaşmak*” yolunda çabalamak gereklidir. Bilgi çağının gücünden ve dünya nimetlerinin helal olan “*Çeşitlikten yararlanmak*” hayat stratejimize zenginlik katacaktır.

Yukarıda bahsedilen yöntemleri kullanmak, zamanı değerlendirebilmek, zamanı yaşayabilmek zaman bilincinin şuurlatımıza nakşedildiğinde mümkün olacaktır. Ekrem SAĞIROĞLU “*Zaman Bilinci*” isimli kitabında “*Gerek dünya ticaretine ve üretimine yönelik olsun, gerekse ukbaya ve kulluğa yönelik bulunsun, kaliteyi ve verimliliği artırmak ancak ‘zaman bilinci’ne sahip olmakla mümkündür.*

Zamanımızda modern bilimsel araştırmalarla tesbit edilmiş bulunan şöyle bir gerçek var: Genel olarak insan, verim potansiyelinin ancak yüzde 30-40’ını kullanabilmektedir. Yüzde 60’ı ise şöyle veya böyle heder olmaktadır.” ifadesiyle zaman bilincine dikkat çekmektedir.

Bu günümüz ve yarınımız için bir şeylerin daha iyi olması adına, anlık zevkleri reddetmek ya da terk etmek olarak tanımlanan iç disiplin, aynı zamanda hedeflerimize ulaşmak için irademizi kullanabilme ve zorluklara katlanabilme gücüdür. Davranışlarımızı kontrol edip, zamanın ilerleyişi içinde yapacaklarımıza odaklanmak, doğru alışkanlıklar kazanmak ve yanlış alışkanlıklardan kurtulmak için en küçük zaman birimini dahi değerlendirmek ve bunu sürekli hale getirmek gereklidir. Daha doğrusu çalışmak, gayret etmek lazımdır. Üstad Necip Fazıl KISAKÜREK’in ifadesinde “*Devler gibi eserler bırakmak için, karıncalar gibi çalışmak lazım.*” Dediği gibi.

Nitekim her türlü başarı, kişinin, zamanına, işine ve davranışlarına hükmetmesine bağlıdır. Başarı ile başarısızlık arasında ancak zamanı ve imkânları değerlendirecek “*irade*” kadar fark vardır. İşte başarı da iradeyi kullanabilmek, zamanı bilmek, zamanı yaşayabilmek ve zamanın sahibine teslim olabilmektir.

Yusuf SÖĞÜTDELEN

23.12.2018

Elvankent /ANKARA

Kaynakça

- AKSAKAL, T. (2018, 12 23). *Meslek Hocam*. <http://www.meslekhocam.com>: <https://www.meslekhocam.com/pomodoro-nedir-pomodoro-teknigi-ile-verimli-ders-calisi/adresinden> alındı
- ALLAN, J. (1999). *Takımınızın Yeteneklerini Geliştirmede Zaman Yönetimi*. İstanbul: Hayat Yayınları.
- Büyük Türkçe Sözlük*. (2018, 12 9). <http://www.tdk.gov.tr>: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5c0d6211da24b8.58818193 adresinden alındı
- CHANDLER, s. (2015). *Zaman Savaşçısı Olabilmek İçin Erteleme*. Ankara: Trend Yayınevi.
- DEĞİRMENCİ, Y. (1998). *Zaman ve Değerlendirmesi*. İstanbul: Bedir Yayınevi.
- Gazali, İ.-İ. (1999). *Ölüm ve Ötesi*. İstanbul : Sağlam Yayınları.
- Hadis Sitesi*. (2018, 12 12). <https://www.hadissitesi.com>: <https://www.hadissitesi.com/hadis/408-nolu-hadis> adresinden alındı
- JAMES, J. (1997). *Yeni Çağın Liderlik Becerileri Gelecek Zamanda Düşünmek*. İstanbul: BZD Yayıncılık.
- JAMES, J. (2001). *Uzun Saplı Gelincik*. İstanbul: BZD Yayın ve İletişim Hizmetleri.
- Nevevi, İ.-İ. (1974). *Rîyazüs Salihin Aslı ve Tercümesi*. İstanbul: Bedir Yayınevi.
- SAĞIROĞLU, E. (1995). *Zaman Bilinci*. İstanbul: Denge Yayınları.
- SMITH, H. W. (2007). *Hayatı ve Zamanı Yönetmenin 10 Doğal Yasası*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Tschappeler, M. K. (2012). *Stratejik Karar Kitabı Stratejik Düşünmek İçin Elli Model*. İstanbul: Brandage Yayınları .
- YAYLA, K. (2002). *Kütüb-i Sitte'den 1001 Hadis*. İstanbul : Merve Basın Yayın Dağıtım.
- YAZIR, E. M. (2013). *Hak Dini Kur'an Dili Tefsiri*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Kaynak:

https://yusufsogutdelen.wordpress.com/2018/12/23/_trashed/